

Nr 70.

Ankom till riksdagens kansli den 2 maj 1919 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

(1:a avd.)

I nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande propositioner för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor beräkna dels å extra stat för år 1920 ett anslag av 5,000,000 kronor dels å tilläggsstat för år 1919 ett anslag av 47,000,000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i en den 18 mars 1919 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 342 under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet för samma dag föreslagit riksdagen att för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunder anvisa såsom förslagsanslag

dels å tilläggsstat för år 1919 30,000,000 kronor,

dels ock å extra stat för år 1920 6,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

För beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor har riksdagen anvisat särskilda förslagsanslag å 24 miljoner kronor å tilläggsstat för år 1918 och å 8 miljoner kronor å extra stat för år 1919, det senare anslaget avsett att möjliggöra rörelsens fortsättande även efter det nya årets ingång, intill dess riksdagen hunne fatta beslut.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 10 saml. 44 häft. (Nr 70—71.)

Genom beslut av 1918 års riksdag skulle dyrtidsanslaget från och med fjärde perioden utgå till kommunerna dels i form av ett så kallat grundbidrag med 2 kronor per år och innevånare utan skyldighet för kommunerna att behöva tillskjuta eget motsvarande bidrag, dels såsom ett så kallat fyllnadsbidrag, i regel utmätt på grundvalen av kommunernas egna uppoffringar.

Efter att hava redogjort för ett av folkhushållningskommissionen den 14 mars 1919 framställt förslag i ämnet har departementschefen för egen del anfört följande:

»Då jag den 9 januari 1919 föreslog, att anslag å tilläggsstat måtte beräknas till prisregleringsåtgärder och till åtgärder för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor, yttrade jag, att en omläggning av statens prisregleringsverksamhet till att i relativt högre grad ske genom dyrtidsanslaget syntes mig riktig och av omständigheterna påkallad. En sådan omläggning bör under i övrigt lika förhållanden hava till följd, att statens utgifter för dyrtidsverksamheten ökas samtidigt som anslaget till den allmänna prisregleringen minskas. Emellertid röner denna verksamhet påverkan av att kristiden torde vara på återgång och icke längre kräver åtgärder från det allmännas sida i samma omfattning som hittills. En successiv avveckling av dessa åtgärder synes därför kunna ske. Dessa bägge utvecklingslinjer böra enligt min mening numera följas vid statens dyrtidslindrande verksamhet. Därvid är emellertid att märka, att under första halvåret 1919 några större ändringar icke torde kunna eller böra genomföras och att de ändrade bestämmelser, som må utfärdas, alltså icke kunna utöva inverkan från tidigare tidpunkt än den 1 juli 1919.

Folkhushållningskommissionen synes mig i sin framställning av de allmänna riktlinjerna för dyrtidsverksamhetens avveckling hava i stort sett träffat det rätta. Jag anser sålunda i likhet med kommissionen, att i första hand den kategori av bidragstagare bör utmönstras, som genom löneförhöjningar eller annorledes har någorlunda säkra förutsättningar att kunna hålla sig uppe utan det allmännas stöd. Det synes mig också fullt riktigt, att kommunerna må få tillfälle att ännu mera individuellt pröva behovet än vad hittills varit fallet. Att statsbidragens högre eller lägre belopp ännu mindre än hittills göres beroende av kommunernas egna bidrag samt i stället ökad hänsyn fästes såväl vid kommunernas verkliga bärkraft som vid det utrönta behovet av understöd hos befolkningen, synes mig också vara välgrundat. Likaledes delar jag kommissionens uppfattning, att dyrtidsverksamheten hädanefter bör utslutande inriktas på direkta åtgärder för nedbringande av de mindre

bemedlade befolkningslagrens levnadskostnader i fråga om livsmedel, bränsle och beklädnadsartiklar samt att sålunda statsbidrag icke längre bör lämnas till åtskilliga av kommissionen angivna anläggningar såsom centralkök och vissa verkstäder eller till belysningsartiklar eller upplysningsverksamhet och ej heller i regel till filantropiska företag. Såsom kommissionen förordat bör den statsunderstödda dyrtidsverksamheten framdeles ske uteslutande genom kommunerna.

I det förslag kommissionen avgivit angående grunderna för statsbidragets utgående synas mig däremot vissa modifikationer påkallade. Kommissionens förslag om indragning av det nuvarande grundbidraget, för vilket motsvarande ortsbidrag ej fordras, kommer att medföra, att dyrtidsåtgärderna i än högre grad än hittills bliva beroende av det kommunala anslaget. Detta står icke väl tillsammans med kommissionens förut uttalade grundsats, att statsbidragets högre eller lägre belopp bör mindre än hittills göras beroende av kommunernas egna bidrag. Jag förbiser visserligen icke, att kommissionen fortfarande velat hålla möjligheten öppen för kommuner att kunna erhålla ända till hela kostnaden för dyrtidsverksamheten täckt av staten, men denna möjlighet gäller och skulle även framdeles gälla endast kommuner i särdeles tryckt läge. Denna bestämmelse avser uttryckligen endast undantagsfall.

Med hänsyn härtill och då även den förut framhållna önskvärdheten av förskjutning till *relativ* större användning av dyrtidsanslaget i förhållande till prisregleringsanslaget kräver beaktande, anser jag för min del lämpligt, att för senare halvåret 1919 ett grundbidrag bibehålles, men håller före att det kan och bör sänkas till hälften av det nuvarande.

Huruvida grundbidrag kommer att vara behövt även efter 1920 års ingång, låter sig naturligtvis ej nu bedöma, likasom överhuvudtaget de regler, som då må böra tillämpas, måste bliva beroende av huru förhållandena intilldess utvecklats sig. Det är nödvändigt, att Kungl. Maj:t äger frihet att bestämma härom.

Kommissionen har beräknat behovet av ytterligare anslag för femte och sjätte perioderna, d. v. s. kalenderåret 1919, till sammanlagt 26 miljoner kronor. Det grundbidrag jag förordat för senare halvåret 1919 skulle kräva ytterligare ungefär 3 miljoner kronor. Men härtill kommer, att den närmaste framtiden är synnerligen oviss. Ökad arbetslöshet och därmed förenade svårigheter kunna tänkas ställa större krav på nu ifrågavarande anslag än som kan beräknas. Jag anser därför, att anslaget bör upptagas till jämnt 30 miljoner kronor.

För år 1920 bör i enlighet med kommissionens kalkyl äskas 6

miljoner kronor. Visserligen har i statsverkspropositionen beräknats härtill endast 5 miljoner kronor, men anslaget höjning med 1 miljon kronor lär ej vara av någon betydelse vid det förhållandet, att det belopp, som nu bör äskas för år 1919, understiger det i sådant avseende beräknade med icke mindre än 17 miljoner kronor.»

Utskottet.

Genom utredningen i ärendet synes utskottet ådagalagt, att statens ifrågavarande verksamhet bör fortsättas ännu någon tid framåt. Utskottet har jämväl redan i sitt utlåtande nr 69 angående åtgärder i prisreglande syfte tillkännagivit sin anslutning till den meningen, att statens dyrtidslindrande verksamhet, där sådan kan anses vara av förhållandena påkallad, numera bör i relativt högre grad ske genom anlitande av anslaget till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.

Rörande grunderna för bidrags utgående från detta anslag kan det visserligen i förstone förefalla, som om det av folkhushållningskommissionen framställda förslaget, att grundbidraget numera borde bortfalla, icke saknade visst fog. Det förhållandet emellertid att en sådan anordning skulle kunna föranleda därtill, att de fattigaste kommunerna eller just de som saknade möjligheter att själva bidraga till dyrtidens lindrande skulle gå miste om statsbidrag, har kommit utskottet att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Att såsom föreslagits bestämma grundbidraget till allenast hälften av dess nuvarande belopp anser utskottet däremot lämpligt. Likaså anser utskottet i likhet med departementschefen, att Kungl. Maj:t bör äga frihet bestämma, huruvida grundbidrag skall utgå jämväl efter 1920 års ingång.

Utskottet, som icke heller i övrigt har något att erinra mot Kungl. Maj:ts förevarande framställning, föranledes emellertid att i anledning därav göra följande påpekande.

Enligt vad utskottet har sig bekant, har fäil inträffat, då kommun av sparsamhetsskäl underlåtit att med hela beloppet utbetala det fattigunderstöd, som författningsenligt ålegat kommunen, och i stället tagit kommunen tilldelat bidrag från dyrtidsanslaget i anspråk för täckande av den uppkomna skillnaden. Utskottet anser sig med hänsyn härtill böra framhålla angelägenheten av att verksamma åtgärder vidtagas i syfte att förekomma ett orätt användande av bidrag från ifrågavarande anslag.

Slutligen vill utskottet beträffande de allmänna riktlinjerna för dyrtidsverksamhetens avveckling understryka det av departementschefen gjorda uttalande, att i första hand den kategori av bidragstagare bör

utmönstras, som genom löneförhöjningar eller annorledes har någorlunda säkra förutsättningar att kunna hålla sig uppe utan det allmännas stöd.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor i huvudsaklig överensstämmelse med de av chefen för jordbruksdepartementet i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunder anvisa såsom förslagsanslag

dels å tilläggsstat för år 1919 30,000,000 kronor,
dels ock å extra stat för år 1920 6,000,000 kronor.

Stockholm den 2 maj 1919.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se utlåtande nr 71.
